

TAMÚRCIA

36 ss.), *témpana* i *Tampanissa* (489b47), pallarès *tam-panejar* 'tustar', i *tampanada* en diverses valls pirinenques, de Cadí cap a l'Est. Cal *Tampanada* era l'hostal més vell i acreditat de Gósol (CATorras, *Pir. Cat*, *Cardener* I, 290a), i jo hi he fet estades els anys 1931 (exc. 175) i 1963 (v, 86); aranès *tampanada* (bufetada, trompada) (PVArGc., 710a19 ss.).

TAMÚRCIA, Torre de ~ i Masos de Tamúrcia

Llogarets de la Ribera ribagorçana, agregats al mun. d'Espluga de Serra, però en el vessant ribagorçà, elevat (uns 300 m.) per alt del riu, uns 5 k. al SE. de Sopeira, i poc més (al NE.) d'Areny. Poble petit —poc conegut generalment—; encara menys l'altre, *Els Masos de T.*: solament unes masies escampades, cap a mig camí de La Torre a Areny.

PRON.: *tôfe de tamúrjsia* a Noals (Casac. 1920); en les meves enqs. de 1957 constato que és poc coneguda la 2a. part del nom, car en el poble mateix deien la *tôfe*, i només en exigir nom complet: la *tôfe de tamúrjsia* (xviii, 200.1).¹

No és estrany, doncs, que a penes n'hi hagi MENC. ANT., i poc explícites. Almenys, però, una de ben antiga, segura, i preciosa: a. 837: «in locum cui vocabulum est *Tamureces* --» (Abadal, *P. i R.*, doc. n.º 14). Però les altres són ben escasses: a. 984 simplement: «illa Torre», però amb context ben identificador: «vinea in loco ubi dicitur *Spluca*, ubi dicitur *illa Torre*» (p. p. Abadal, *o. c.*, n. 268, i p. 29; i SerranoS., *NHRbga.*, p. 388); car *Spluca* és 'Espluga de Serra', cap del municipi (o bé Espluga Freda, agre. de Sapeira, també proper); 1359: «loch de la Torre d'Oulet» (*CoDoACA* XII, 74), car Aulet és a 3 k. de Sopeira.

Per arribar a una etimologia no ens podem guiar per semblances enganyoses (*Múrcia*, analogia ja descartada a l'art. sobre *Aigua*múrcia), però sí que ens poden orientar les ben establertes etimologies de *Mura* i *Murens* (veg. els arts. *Mura* i *Morens* II). Vénen de *mŭricĭnus* 'muro, merlet, defensa d'una torre' (*DECH* IV, 193b27): homòleg, pel sufix, de *rotĭcĭnus* (*DECH* VII, 376a33 ss.; 378a8; *DECH* V, 86a43 ss.), *lupĭcĭnus* etc. Com que ací també es tracta d'una torre, sens dubte amb muralletes i emmerletada, cerquem una combinació que ens doni compte de la forma antiga, *Tamúreces* (837) i de la moderna, prenent el paral·lel de l'evolució de *Mura* (que des de *Murĕ(z)en* passant per *muree*, *murĕ* hi desplaçà la quantitat llarga *mŭre* i traslladà l'accent a la *ŭ*).

En el nostre partirem de *TURRIS MŪRICĪNOS* 'les muralletes, o murons de la torre' (en genitiu *TURRIS*), que passarien a designar el llogaret mateix que hi cresqué entorn: *torsmurĕcens*, una dissimilació ho canvià en *Tarmurĕcens*, i una altra en *Tamurĕcens*, que és quasi com ho trobem en el doc. de 837, on *ŭens* s'ha reduït a *-es*, com en *hòme(n)s*.

Com que d'altres deien només *La Torre* (981, 1354), avui s'han acumulat els dos noms: «Torre de *Tamúr-*

cia».

Per explicar la variant oficial Tamúrcia, suposariem que hi havia hagut dues evolucions paral·leles, amb *Tarmurĕces*

lleu diferència:

Tarmurees > *-mŭres* (com en *Mura*), i, encreuant-se els dos canals: *Tarmŭreces*; aquest llavors, sincopat: *Tarmŭrces*, i passant a singular: *Tamurce*, que per influència del gènere femení i la *-a* de *torra*, esdevindria *Tamŭrcea*, *-cia*. L'escassetat i poc arrelament popular del mot *Tamŭrcia* facilitaria aquests nombrosos retocs i refections: era cosa d'escrits, els quals es presten més a alteracions i encreuaments que una ferma transmissió popular.

Ben complicat, sens dubte: reconeguem-ho. Per això també havia pensat, en una formació un poc discrepant: *TURRIS MŪRICĪS* 'torre de l'esquei', 'del cantell rocós'. Llavors certament evolució fonètica més simple, amb síncope antiga **tormŭrces* > *tamŭrces*, i la resta com en l'altra hipòtesi. Hi ha la gran objecció que *murex* és només un mot del llatí clàssic: no se li ha trobat altre descendent possible que un isolat mot dial. del S. d'Itàlia i un de ben dubtós, mossàrab? sobre el qual especulava en l'art. *malecón* del *DECH*. Doncs també és rebuscat un més arbitrari que l'altre.

En definitiva, baldament rebuscada ens atindrem a aquella etimologia. Fem memòria que *MURĪCĪNOS* ha donat també el nom del llogaret de *Murens* a l'Isàvena, 15 k. dret a l'O. de la Torre de Tamúrcia: només que en aquest es produí la contracció de *-éens* a *-ens* sense trasllat de l'accent, i per tant no s'hi podia perdre la *-n* no essent en síl·laba àtona.

Com he anticipat *Tamŭrcia* era inconnectable amb *Mŭrcia* i *Aiguamŭrcia*, noms d'origen aràbic (àr. *mŭr-siya* 'consolidada'): car amb *Ta-* com ho feia Montoliu, maridant-lo amb àrab (o bereber) era fantàstic: recórrer a l'àrab per a un obscur llogaret de l'alta Ribagorça. Si bé ja no fóra absurd que la influència del nom de *Mŭrcia*, de nacional reputació, no pogués ajudar a les fases finals de l'evolució de *Tamŭrces* (o *Tamŭreces*) en *Tamŭrcia*.

Dins el terme de la Torre de T. vaig recollir un altre NL que se li acosta i per tant interessa: *Serrat de Tamars* (pron. *márs* amb *r*), damunt del nostre llogaret (xvii, 200). Aquest em sembla provenen de *INTER AMBOS ARCUS* (o *-arços* plural de *arç* mata) > **entra-már(c)s* 'entre els dos arcs o arços' (cf. *Tremessàs INTER AMBOS SASSOS*, que és prop d'Areny: *E.T.C.* II, 182). La influència d'aquest nom, per bé que independent pogué ajudar a l'evolució descrita del nostre *TURRIS MURICINOS*, amb la qual té en comú la dissimilació de *Tra-* en *Ta-*. Un altre NL més enllà em sembla d'origen paral·lel al nostre és *Tamurejo*, poble amb mun. a Extremadura (però en el límit de la Manxa, a mig camí d'Almadén a Herrera del Duque, Badajoz), que em sembla provinent de **Tormurejo*: sigui el d'un *murejo*, dim. cast. de *muro*, formació semblant a la de *MURICINUS*; o bé d'aquest mateix, per via mossàrab, **murežno*.

¹ Altres dades inexactes o sols aproximades: l'inf.